

INSTYTUT BIOLOGII
UNIwersYTET OPOLSKI

INSTYTUT BIOLOGII

ul. Oleska 22, 45-052 Opole
tel. +48 77 401 60 10
fax +48 77 401 60 30
biologia@uni.opole.pl
biologia.wpt.uni.opole.pl

Opole, dn. 2025-08-06

Dr hab. Elena Yazykova, profesor UO

Centrum Paleobiologii, Instytut Biologii, Wydział Przyrodniczo-Techniczny

<https://orcid.org/0000-0002-6528-9875>

e-mail: eyazykova@uni.opole.pl; Tel. 785610466

**Recenzja rozprawy doktorskiej mgr Teresy Kudyby pod tytułem:
„Dzieje przemysłu wapienniczego i cementowego na Śląsku Opolskim od XIX wieku do
czasów najnowszych”**

Uniwersytet Zielonogórski
Nauki humanistyczne
Historia

Rozprawa Teresy Kudyby stanowi obszerne i interdyscyplinarne opracowanie dziejów przemysłu wapienniczego i cementowego na Śląsku Opolskim – regionie, który przez dziesięciolecia pełnił istotną rolę w gospodarce surowcowej Polski.. Autorka wykazuje się bardzo dobrą znajomością tematu, umiejętnie łącząc perspektywę historyczną z analizą technologiczną, społeczną i środowiskową.

Praca oparta jest na bogatym materiale źródłowym, obejmującym dokumentację archiwalną, publikacje naukowe w tym geologiczne, paleontologiczne, historyczne, biografie przemysłowców, wywiady środowiskowe oraz źródła multimedialne.

Zakres i struktura pracy

Autorka obejmuje swoim badaniem okres od XIX wieku aż po współczesność, ukazując zmiany technologiczne, strukturalne i społeczne związane z rozwojem tych gałęzi przemysłu. Praca ma wyraźnie chronologiczną strukturę, pozwalającą śledzić ewolucję lokalnej infrastruktury przemysłowej w kontekście zmieniających się uwarunkowań gospodarczych, politycznych i ekologicznych.

Atuty naukowe

- Dogłębna analiza źródeł: Pani mgr Teresa Kudyba wykorzystuje bogaty materiał archiwalny, dokumentację techniczną, sprawozdania zakładów produkcyjnych oraz wywiady z lokalnymi pracownikami i mieszkańcami.
- Lokalna perspektywa: Szczególna wartość pracy to ukazanie Śląska Opolskiego nie tylko jako miejsca wydobywania i produkcji, ale jako regionu, którego tożsamość społeczna została ukształtowana przez przemysł wapienniczy i cementowy.
- Interdyscyplinarność: Autorka sprawnie łączy historię gospodarczą z historią techniki, socjologią przemysłu oraz aspektami ochrony środowiska, geologią, litologią, a nawet paleontologią. Osobiście bardzo się cieszę z geologii i paleontologii, chociaż zabrakło, jak dla mnie, zdjęć współczesnego stanu kamieniołomów Bolko, Odra Nowa (Odra II) i Folwark. Myślę, że to było by bardzo na miejscu
- W kontekście rozprawy, która analizuje przemysł cementowy na Śląsku Opolskim, odniesienie się do globalnych strategii redukcji emisji CO₂ jest nie tylko zasadne, ale wręcz konieczne dla nadania pracy wymiaru porównawczego i aktualności klimatycznej. Przemysł cementowy należy do najbardziej emisyjnych sektorów gospodarki – odpowiada za ok. 7–8% globalnych emisji CO₂ – dlatego jego transformacja jest kluczowym elementem polityki klimatycznej wielu państw i organizacji międzynarodowych.
- Odniesienie do potrzeby stworzenia muzeum w regionie Opolskim też jest jednym z ważnych atutów tej pracy, chociaż i nie jest to ściśle naukowa kwestia, raczej kulturowa.

Kontekst historyczny i główne źródła

Praca pokazuje, w jaki sposób rozwój przemysłu wapienniczego i cementowego wpłynął na urbanizację Śląska Opolskiego, zmiany demograficzne oraz kształtowanie lokalnych struktur społecznych. Szczególnie interesujące są analizy dotyczące okresu międzywojennego, transformacji ustrojowej oraz wyzwań ekologicznych w XXI wieku.

Główne źródła wykorzystane w pracy doktorskiej Pani mgr Teresy Kudyby obejmują szeroki wachlarz materiałów historycznych, technicznych i lokalnych. Na podstawie dostępnych informacji można wskazać kilka kluczowych kategorii źródeł: publikacje naukowe; źródła archiwalne i dokumentacja techniczna (np., archiwa zakładów cementowych i wapienniczych, m.in. Cementowni „Odra” S.A., dokumenty spółek przemysłowych z XIX i XX wieku, w tym akta założycielskie i raporty produkcyjne, materiały z archiwów miejskich i wojewódzkich dotyczące rozwoju infrastruktury przemysłowej); materiały lokalne i wspomnieniowe (np., wywiady z byłymi pracownikami cementowni i mieszkańcami regionu, relacje lokalnych pasjonatów historii przemysłu, wystawy i filmy dokumentalne, m.in. cykl „Opolskie białe złoto” autorstwa samej Pani Teresy Kudyby). Oczywiście wykorzystane są również źródła internetowe i multimedialne. Dobór źródeł świadczy o wysokim poziomie kompetencji badawczej autorki.

Uwagi krytycznie i nie krytyczne

Trochę zabrakło wyraźnej tezy interpretacyjnej – praca nie zawiera jednoznacznie sformułowanego problemu badawczego i celów pracy. Jest to uwaga formalną, oczywiście. Z samego opracowania cel i problem nasuwa się i brnąć przez wielostronicowy trud można odpowiedzieć na to pytanie. Jednak chciałabym usłyszeć wyraźnie sformułowany problem, cele i metodykę dążenia do rozwiązania problemu naukowego.

Dwie kolejne uwagi nie są nawet krytyką lecz rekomendacją, bo podejrzewam, że tak mocna i energiczna osobowość jak Autorka niniejszej pracy na pewno będzie pracowała nad kolejną publikacją, książką lub filmem, a może i projektem powstania muzeum. Pod tym względem przyszło mi na myśl, że może warto byłoby pogłębić analizę doświadczeń różnych grup społecznych związanych z przemysłem i zmian zachodzących w społeczeństwie, nie tylko ekonomicznych, ale i kulturowych.

Druga uwaga, a właściwie pomysł na dalszy rozwój, to przeprowadzenie porównania regionalnych praktyk z trendami światowymi w kwestii dalszej ochrony przyrody. Czy przemysł cementowy na Śląsku Opolskim podąża za globalnymi kierunkami transformacji, czy też pozostaje w tyle? Umożliwia to uwzględnienie aspektów takich jak konkurencyjność, regulacje klimatyczne, dostęp do technologii i finansowania (np. fundusze ESG).

Ostatnia uwaga, która po prostu nasunęła się w trakcie czytania, a również mnóstwa rozmów i dyskusji, które przez ostatnie 20 lat mojej pracy na uniwersytecie Opolskim wielokrotnie poruszałam w różnym gronie i często nawet razem z panią mgr Teresą Kudybą, nawet w jej filmach tematycznych, to potrzeba powstania muzeum Historii Naturalnej w Opolu, od zarania dziejów, przez historię geologiczną, ewolucyjną, przemysłową, kulturową do naszych czasów. Było by to ewidentnie dzieło wielkie i wartościowe.

Podsumowanie

Rozprawa Pani mgr Teresy Kudyby to niezwykle wartościowy wkład w historiografię regionu oraz studium przemysłu ciężkiego w Polsce. Charakteryzuje się solidnym warsztatem naukowym, rzetelnością analizy oraz umiejętnością syntezy wieloaspektowej wiedzy. Może być pomocna nie tylko historykom, ale również specjalistom zajmującym się planowaniem regionalnym, ochroną dziedzictwa przemysłowego czy ekologią przemysłową.

Ocena końcowa

Rozprawa spełnia wymogi formalne i merytoryczne stawiane pracom doktorskim. Stanowi wartościowy wkład w historiografię przemysłową regionu i może być podstawą dalszych badań nad dziedzictwem przemysłowym Polski. Spełnia ona tym samym kryteria, które zostały określone w Ustawie o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki z dnia 14 marca 2003 (Dz. Ustaw nr 65. poz.595 z późniejszymi zmianami).

Wnioskuje o dopuszczenie rozprawy do dalszych etapów przewodu doktorskiego.

dr hab. Elena Yazykova, profesor UO